VÝROČNÍ ZPRÁVA *2022*

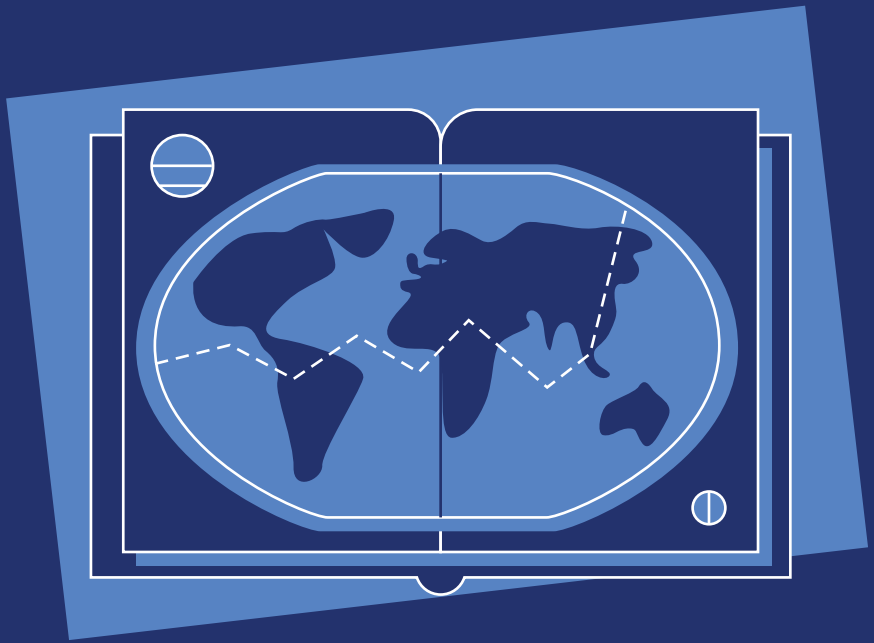

Fakta o klimatu

O tonalitu sdělení

O souvislosti a celkový pohled

O prokreslování a ilustrování

O kotvení k datům

O co nám jde?

píše Ondráš Přibyla, *ředitel projektu*

Dost často se mi v posledním roce stává, že když někam přijdu, už se nemusím představovat. Slýchám věty jako:

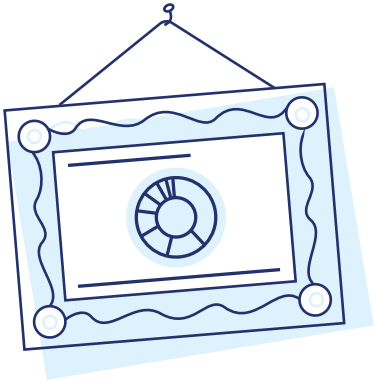

„Jo, vy jste Fakta o klimatu, vy děláte ty *hezký obrázky*, to my rádi používáme v prezentacích.“[1]

Ty „hezké obrázky“ ale vždycky mají také hlubší sdělení a je za nimi nějaký náš záměr – používáme vizualizace především k tomu, abychom podpořili konstruktivnější konverzace. O co přesně nám při komunikaci o klimatické změně a transformaci jde?

[1] Citace jednoho z představitelů Ministerstva průmyslu a obchodu ČR

Prokreslování a ilustrování. Chceme, aby změna klimatu nebyla abstraktní pojem a udržitelnost nebyla jen módní výraz. Snažíme se, aby jednotlivé otázky spojené s těmito tématy byly pro lidi lépe představitelné. Bez toho se totiž dost dobře nedá vymýšlet ani dlouhodobá strategie, ani konkrétní kroky, které je třeba udělat.

Kotvení k datům. Lidé budou vždy mít nějaké postoje (a to je samozřejmě v pořádku), v našem projektu nicméně usilujeme o to, aby to byly postoje informované, tedy vztahovaly se k něčemu, co je reálné a co musíme při svém rozhodování vzít v potaz. Například o extrémech počasí jako třeba požárech nestačí jen mluvit – pro konstruktivnější diskuzi potřebujeme jasněji poukázat na kauzalitu, vztah ke klimatické změně (atribuci) apod. Stejně tak nestačí jen mluvit o energii z větru a slunce – chce to konkrétní plán, který v číslech ukáže, čím je nejlevnější doplnit obnovitelné zdroje ve chvílích, kdy nesvítí a nefouká, a kolik přesně baterií, bioplynových stanic nebo elektráren na fosilní paliva k tomu bude potřeba.

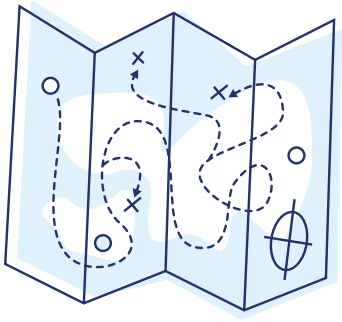

Souvislosti a celkový pohled. Materiály, které tvoříme, mají sloužit jako podklad k debatě. Podobně jako mapa, k níž si může sednout například byznysmenka s aktivistou a kde každý uvidí svou část a zároveň část toho druhého, což je klíčový předpoklad proto, aby našli společnou řeč. Vždy také hledáme, jak ukazovat data, která jsou opravdu relevantní, a jak je vhodně zasazovat do kontextu (sami tomu říkáme „sensemaking“). Aby totiž další kroky v transformaci dávaly smysl a přinesly skutečnou změnu, je třeba vidět nejen svou osobní uhlíkovou stopu, ale například také fakt, že polovina emisí skleníkových plynů v ČR pochází z cca 30 podniků – elektráren, oceláren a cementáren. Je to podobné jako v šachové partii: abychom mohli přemýšlet o dalším tahu, musíme mít pohled na celou šachovnici.

Tonalita. V našich materiálech, studiích, přednáškách, ale i v podcastu se snažíme o neutrální tón. Chceme totiž ukazovat spíš možné cesty než obviňovat, strašit nebo vyvolávat depresi. Téma klimatické změny je samo o sobě emocemi nabité dost – to, co jako jednotlivci i jako společnost potřebujeme, je tuto energii emocí nějak strávit nebo nasměrovat do něčeho užitečného… Zároveň se ve Faktech o klimatu nestavíme do pozice „víme, co a jak“ – nedáváme jednoznačné návody, co by politici, firmy nebo běžní lidé měli dělat. Co ale máme, je jakási víra v to, že řešení jako společnost najít dokážeme a že k tomu potřebujeme věcný, konstruktivní dialog.

Podcast

Modelování energetiky

Na čem jsme v roce 2022 pracovali?

Extrémní projevy počasí a klimatická změna

Web

Atlas klimatické změny

Průběžné aktualizace

Extrémní projevy počasí a klimatická změna. Přeložili jsme a vydali příručku World Weather Attribution Centre pro novináře, aby se měli při informování o tomto tématu o co opřít – není totiž právě triviální posoudit, do jaké míry může klimatická změna například za požáry, povodně, tornáda nebo vlny veder. A žádné ucelené materiály v češtině do té doby k dispozici nebyly. Publikaci jsme rovněž doplnili několika texty a rešeršemi (vlastními nebo napsanými ve spolupráci s klimatology a meteorology), abychom k obecnému souhrnu přidali i český kontext. Zároveň jsme se snažili také o to, aby měli čeští vědci a vědkyně více prostoru komentovat aktuální extrémy počasí v médiích.

Související prací pak byla naše analýza teplotních extrémů. Při psaní textu jsme hledali i způsob, jak vlastně o teplotních extrémech mluvit – aby bylo zřejmé, že nejde třeba jenom o vedra v létě, ale také o zimní oblevy. Téma extrémů počasí se bude v dalších letech opakovaně vracet, bude proto hodně záležet na tom, jak dobře o něm budou média informovat.

VÝVOJ DENNÍCH TEPLOTNÍCH ODCHYLEK V ČR

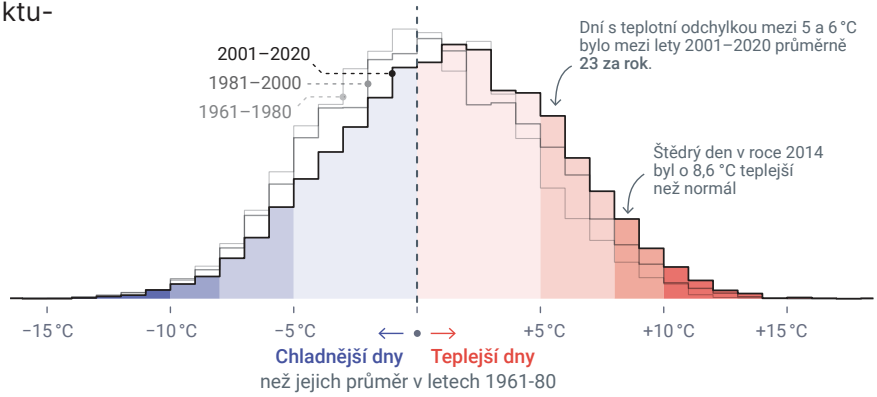

Modelování energetiky. Abychom měli lepší představu o tom, jak by mohla vypadat výroba elektřiny a přenosová soustava v roce 2030 nebo třeba 2050, pustili jsme se do vlastního modelování a scénářů. Nestačí nám totiž přebírat výsledky z jiných studií – chceme mít možnost se na ně kriticky podívat. Podobné modelování dosud neměly environmentální organizace ani menší firmy v Česku k dispozici, a my tak sdílením svého know-how či přímo přístupu k modelu dáváme dalším aktérům do ruky přesnější a kvantitativně dobře vystavěné argumenty. Zároveň v roce 2023 plánujeme toto modelování použít v diskuzích o strategických dokumentech energetiky ČR (NECP, SEK) – spolupráce na přípravě těchto dokumentů bude naším hlavním zaměřením v tomto roce.

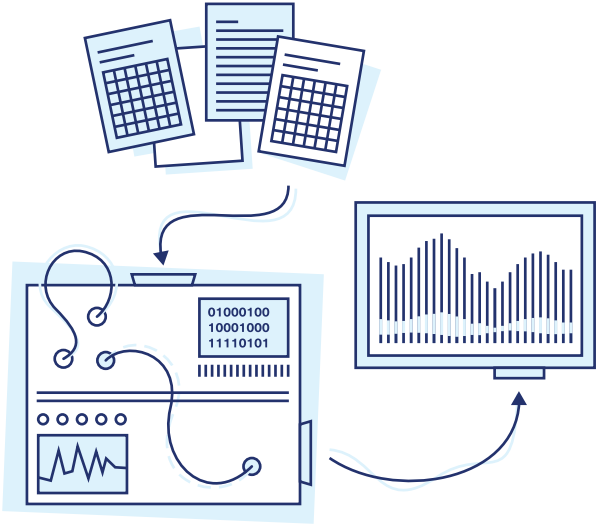

Technicky řečeno: modelujeme cenovou optimalizaci hodinového dispatche zdrojů v elektrizační soustavě ČR a dalších evropských zemí. Pro laiky: díváme se hodinu po hodině na to, jak při předpokládaném počasí nejlépe zapínat jednotlivé elektrárny, aby pokryly momentální spotřebu elektřiny, a kolik takových zdrojů včetně baterií nebo konverze do vodíku je nutných pro zabezpečení dodávek.

Ukázka výstupu modelování

STABILNÍ VÝROBA
- Jádro

PROMĚNLIVÁ VÝROBA
- Slunce
- Vítr
- Hydro

UKLÁDÁNÍ
- Přečerpávací el.
- Baterie
- Vodík

VYROVNÁVÁNÍ
- Biomasa
- Plyn
- Uhlí

ZE ZAHRANIČÍ
- Import

— Spotřeba elektřiny

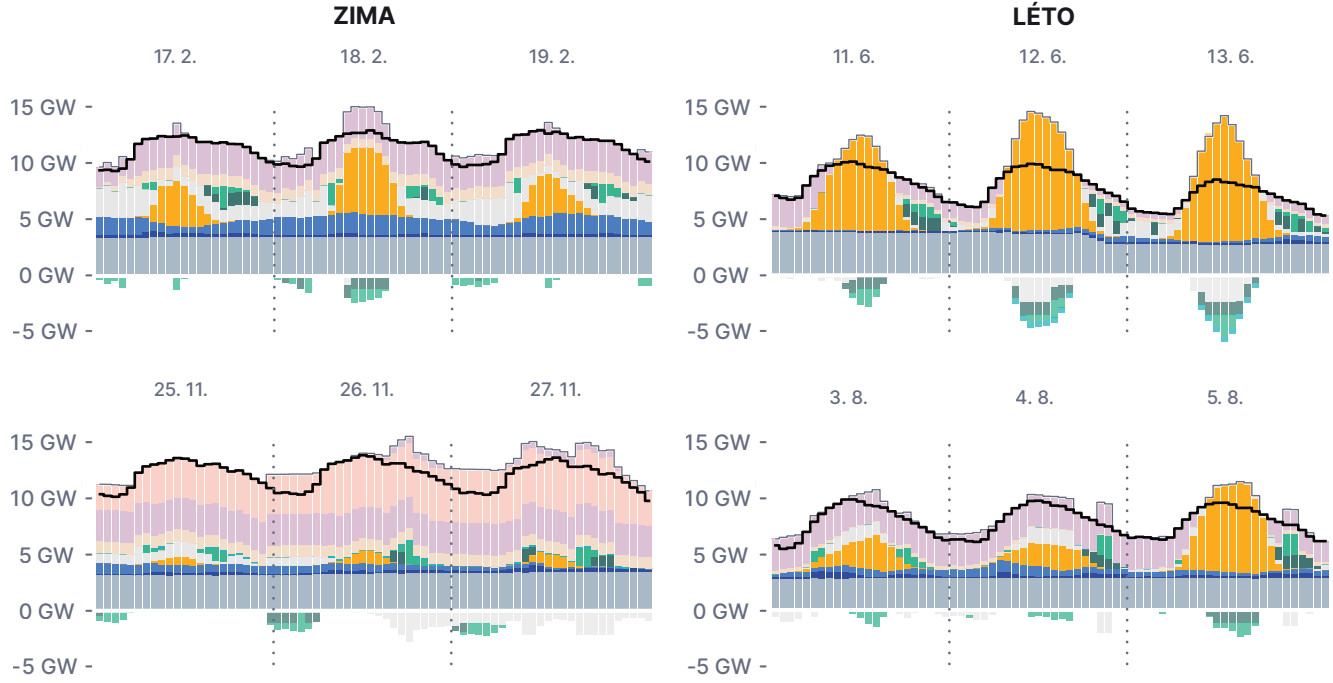

Na práci Fakt o klimatu oceňujeme skvělou práci s daty: z velkého množství dokáží vybrat a ověřit ta klíčová a připravit z nich srozumitelné a stručné výstupy a přehledné infografiky. Silnou stránkou projektu je jejich renomé nezávislého a věcného hráče.

Štěpán Chalupa,
předseda Komory obnovitelných zdrojů energie

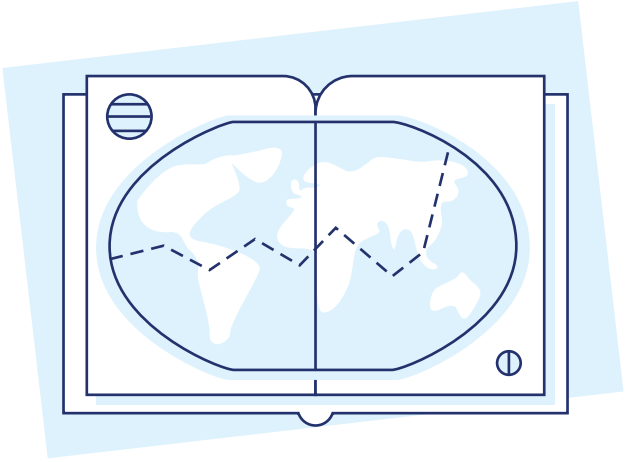

Atlas klimatické změny. První a již vyprodané vydání z roku 2020 jsme aktualizovali o nová data a rozšířili o 4 další témata. Tentokrát vyšlo 2500 výtisků, které byly po čtyřech měsících opět téměř rozebrané, a budeme chystat další dotisk a zřejmě i anglickou verzi pro použití v zahraničí. Zájem o atlas je velký jak ve školách, tak ve firmách, stále je to totiž v Česku jediná publikace, která se blíží učebnici klimatické změny a pomáhá lidem se v tomto složitém tématu zorientovat. Verze v PDF je k dispozici na našem webu v licenci CC. V přípravě jsou též didaktické materiály pro interaktivní práci ve výuce či při firemních školeních a workshopech.

Web. Protože na začátku projektu jsme vytvářeli strukturu pro relativně malé množství materiálů, potřeboval už náš web po čase větší reorganizaci – abychom mohli přidávat nejen nové texty a grafiky, ale do budoucna i nové tematické oblasti (např. dopravu). Web se vizuálně proměnil, nejvíce úsilí si však vyžádalo dobré členění obsahu, aby ve všem dalo snadno zorientovat. Dnes je web rozdělen do několika kapitol (energetika, krajina, ekonomika…), z nichž každá obsahuje stručné shrnutí toho nejpodstatnějšího, včetně základních čísel a dat, přináší odpovědi na často pokládané otázky a funguje jako rozcestník k jednotlivým materiálům. Spolu s restrukturalizací českého webu jsme v roce 2022 vytvořili i web anglický.

Materiály a vizualizace z webu Fakta o klimatu často používám jako výbornou pomůcku pro názorné vysvětlení komplexní problematiky vlivu člověka na klima studentům. Zároveň je pro mne tento web zdrojem velmi šikovně uspořádaných referencí pro různé aspekty tohoto tématu.

Dana Drábová,
předsedkyně Státního úřadu pro jadernou bezpečnost

Podcast. Celkem vyšlo 21 epizod s různorodými tématy od dopadů klimatické změny a extrémního počasí (byly vlny veder, 40 °C v Londýně) až po sustainable finance a ESG. Tím, že podcast pokračuje už dva roky a má promyšlenou dramaturgii, umožňuje jít v tématech víc do hloubky a prokreslovat transformaci společnosti tak, aby byla lépe představitelná – v jednotlivých epizodách navštívíme ocelárnu, banku, lesníka na Vysočině… a představujeme také příklady dobré praxe. S tím souvisí i zpětná vazba, která se nám od posluchačů vrací: podcast nepůsobí depresivně, ale inspiruje, přináší chuť něco dělat a měnit. I když jsou Fakta o klimatu zaměřena hlavně na „suchá" data, skrze podcast pomáháme lidem najít si k tématu klimatické změny bližší vztah. Na co se chceme zaměřit příští rok: energetika, průmysl, doprava a na podzim hlavně série o psycho/socio/lidských rozměrech klimatické změny a transformace… na kterou se sami moc těšíme.

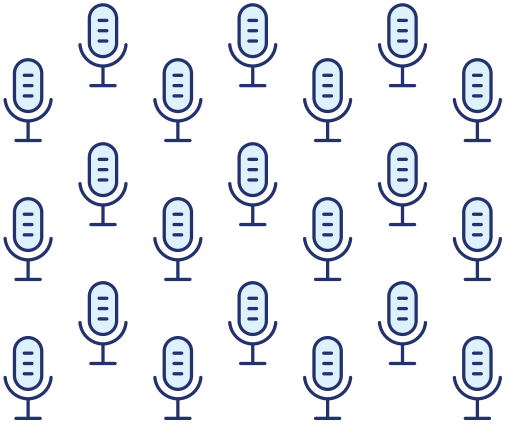

Vzniklo **21 epizod**,
které měly dohromady
více než **65 000** poslechů.

Baví mě poslouchat rozhovory Petra s jeho hosty, erudovanými lidmi, vždycky mě nadchnou a poučí. A hlavně mi dodají naději, pozitivní náboj a chuť se do řešení problémů spojených se změnou klimatu pustit.

Jan Filipi, CFO, Omnicom Media Group

Průběžné aktualizace. Důležitá témata sledujeme dlouhodobě. Proto když vyjde další vědecký článek, který přinese nějaké zpřesnění (nebo dokonce přehodnocení), zohledníme to i v našich materiálech. Totéž platí také v oblasti policy – zde se aktualizace týká třeba nových politických závazků či legislativy. Udržování materiálů v aktuální podobě vnímáme jako součást seriózního přístupu, stejně jako precizní zdrojování článků nebo čtení primárních zdrojů.

A to i přesto, že nejsme akademická instituce, a nemáme tedy snadný přístup k textům v renomovaných periodicích (jako například Nature). Kromě toho průběžně přibývají také nová data, což prakticky vzato znamená, že i když například sdělení „Česko se za posledních 60 let oteplilo o 2 °C“ zůstává stále platné, každý rok musí někdo z nás přidat do související grafiky jeden další datový bod.

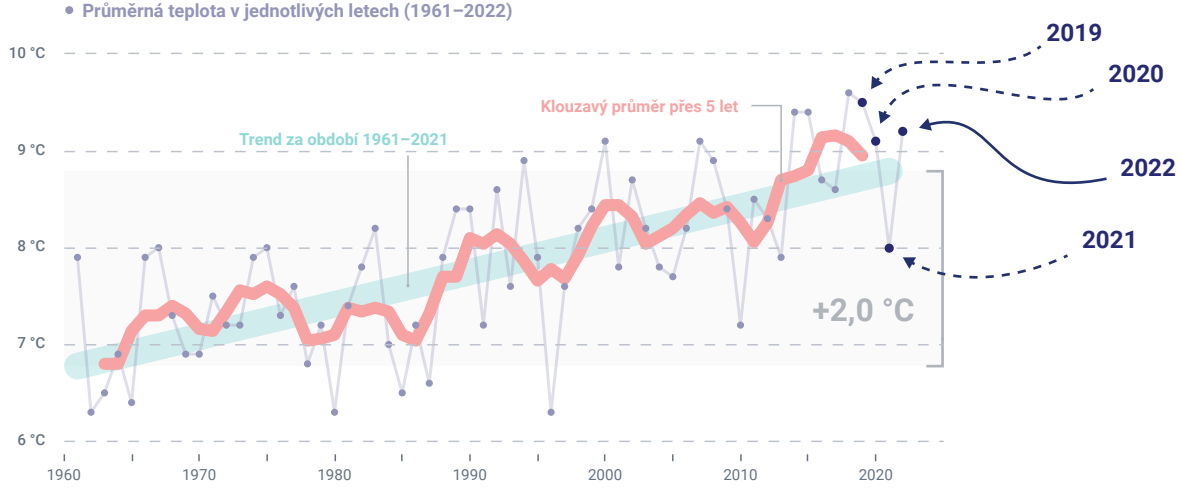

Naše přítomnost ve veřejném prostoru

Zúčastnili jsme se například mezinárodní konference ISFC a konference v Senátu PČR, spolupracovali jsme také s Českou asociací pojišťoven a uspořádali jsme řadu přednášek pro firmy a odbornou i laickou veřejnost. Taktéž jsme se mnohokrát objevili v médiích, včetně řady přímých vstupů do živého vysílání. Máme radost, že se Faktům o klimatu podařilo se „etablovat" jako důvěryhodný zdroj a že nám dnes novináři už celkem samozřejmě volají s žádostí o rozhovor, konzultaci nebo komentář k aktuálnímu dění.

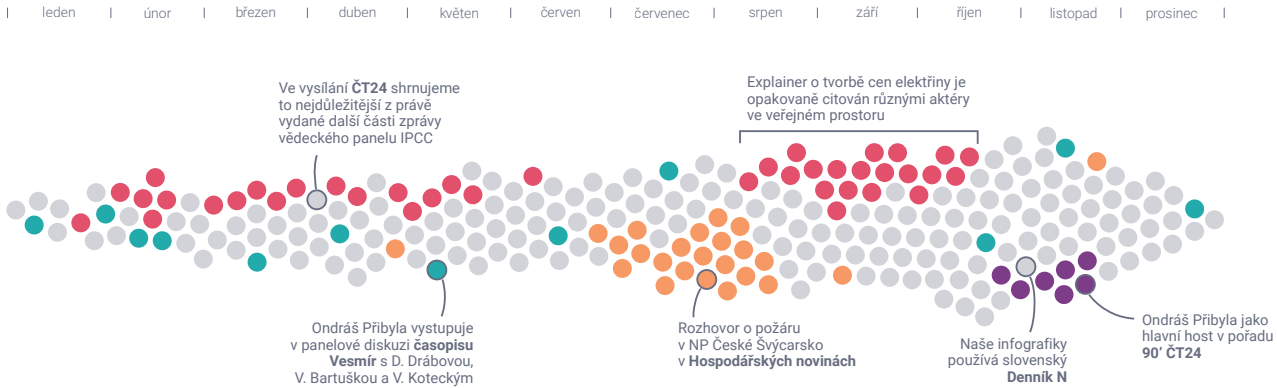

Energetika

Vysvětlujeme, jak funguje trh s elektřinou, jak se tvoří ceny energií, a zasazujeme data do širších souvislostí.

Zelená dohoda pro Evropu

Přehledně shrnujeme hlavní principy klíčového dokumentu, o němž se v Česku hodně mluví, ale málo ví.

Extrémy počasí a vlny veder

Vydali jsme příručku pro novináře o extrémech počasí, průběžně vystupovali v televizi a rozhlase a komentovali aktuální dění.

COP27 v Egyptě

V živých vstupech v médiích se vyjadřujeme k tématům mezinárodního summitu OSN o změně klimatu a k účasti ČR na něm.

NAŠE PŘÍTOMNOST VE VEŘEJNÉM PROSTORU

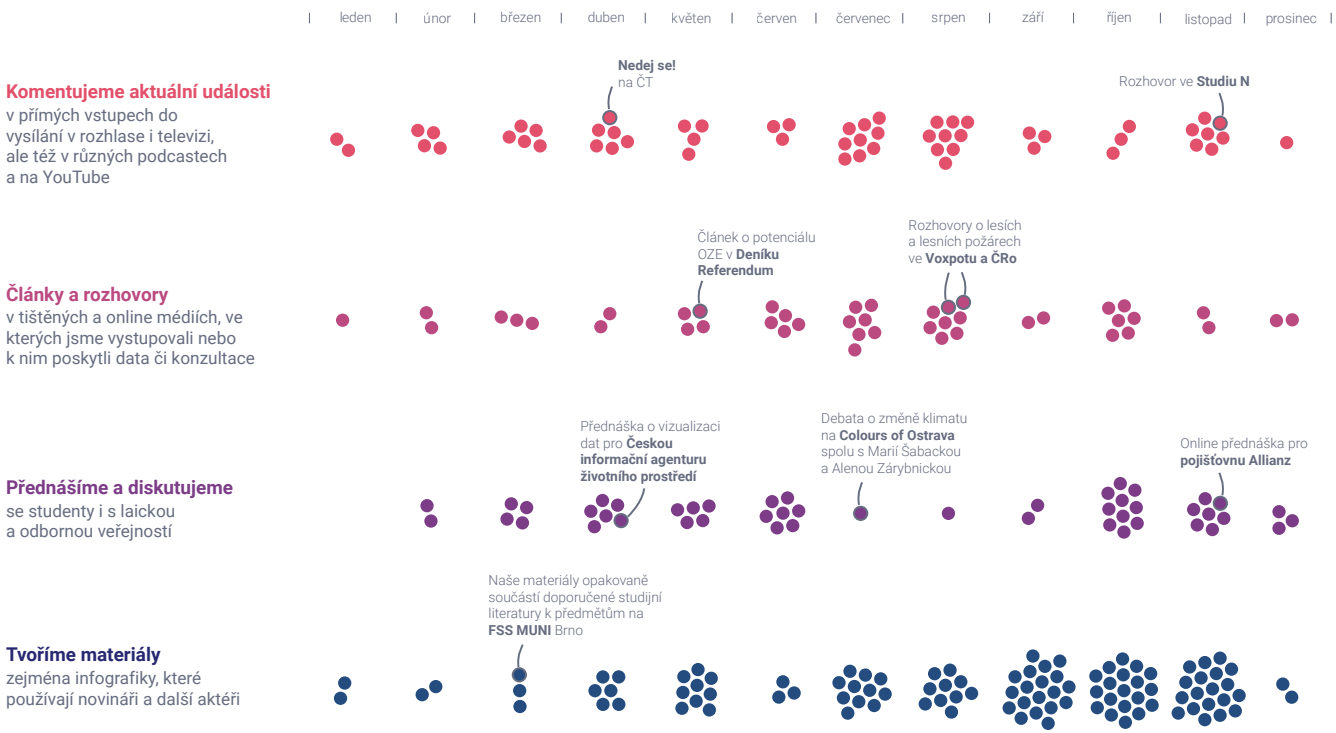

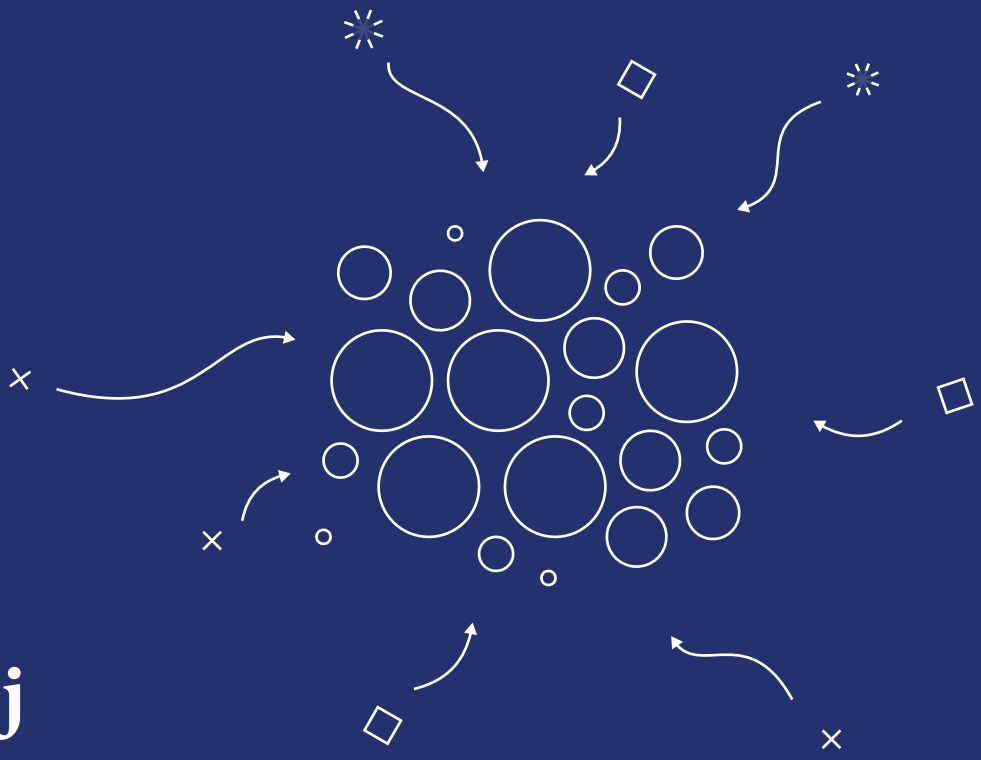

Rozvoj týmu

Tým. Hlavní změna by se dala pojmenovat jako „od dobrovolníků k zaměstnancům“. První placené fungování jsme sice měli už v roce 2021, ale teprve v roce dalším jsme získali větší finanční podporu, která nám umožnila opravdovou profesionalizaci. Naprogramovat si statistické vyhodnocení dat se dá ve volném čase, ale dotáhnout to do seriózní a prezentovatelné podoby nebo udělat důkladnou analýzu, to už vyžaduje práci, která se v dobrovolnickém modu prostě dělat nedá.

S Fakty o klimatu spolupracujeme zejména na přípravě EnviLaw zpravodaje. Kvalita grafů a explainerů totiž snese nejpřísnější globální měřítka, je oproštěna od zbytečných pozlátek a jde přímo k věci, což je v oblasti klimatické změny a udržitelnosti vítaným osvěžením. Je obdivuhodné, jak v našich podmínkách může vzniknout projekt takové kvality a potenciálu, postavený na energii několika nadšenců věřících v dobrou věc. Doufám, že Fakta o klimatu čeká úspěšná budoucnost podpořená lokálním prostředím.

Filip Hloušek, Deloitte Legal

Dobrovolnictví nicméně zůstává součástí DNA Fakt o klimatu a zbavovat se jej rozhodně nechceme – spíše teď hledáme dobrou synergii mezi dobrovolně zapojenými programátory, stážisty nebo vědci, jejichž hlavní zaměstnání je jinde, a editory, analytiky a kurátory odborného obsahu, kteří ve Faktech pracují na plný úvazek.

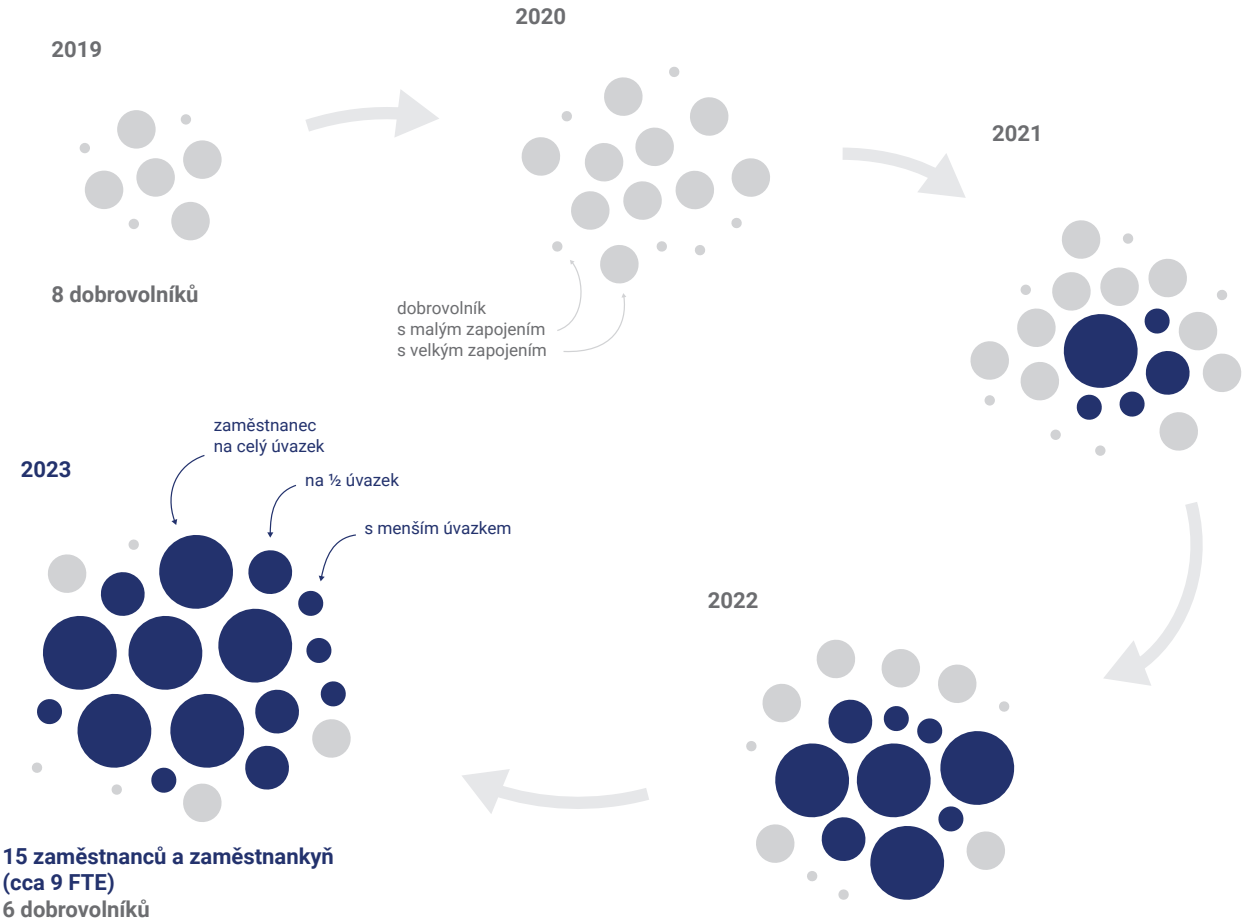
2019
8 dobrovolníků
2020
dobrovolník
s malým zapojením
s velkým zapojením
2021
2022
2023
zaměstnanec
na celý úvazek
na ½ úvazek
s menším úvazkem
15 zaměstnanců a zaměstnankyň
(cca 9 FTE)
6 dobrovolníků

Fundraising. Rok 2022 byl také prvním rokem, kdy jsme si zkoušeli na sebe vydělat. Ať už prostřednictvím prvních zakázek (Bellona, IKEA) nebo přednáškami (např. pro OMG). Poprvé jsme rovněž uspořádali vánoční fundraisingovou kampaň, v rámci níž jsme lidem jako odměnu nabízeli Atlas klimatické změny či naše grafiky vytištěné ve velkém formátu. Další prostředky na fungování jsme získali z grantů (třeba od European Climate Foundation či Britského velvyslanectví v ČR) a také od dárců (např. od Mitonu, České spořitelny či Nadačního fondu IOCB Tech).

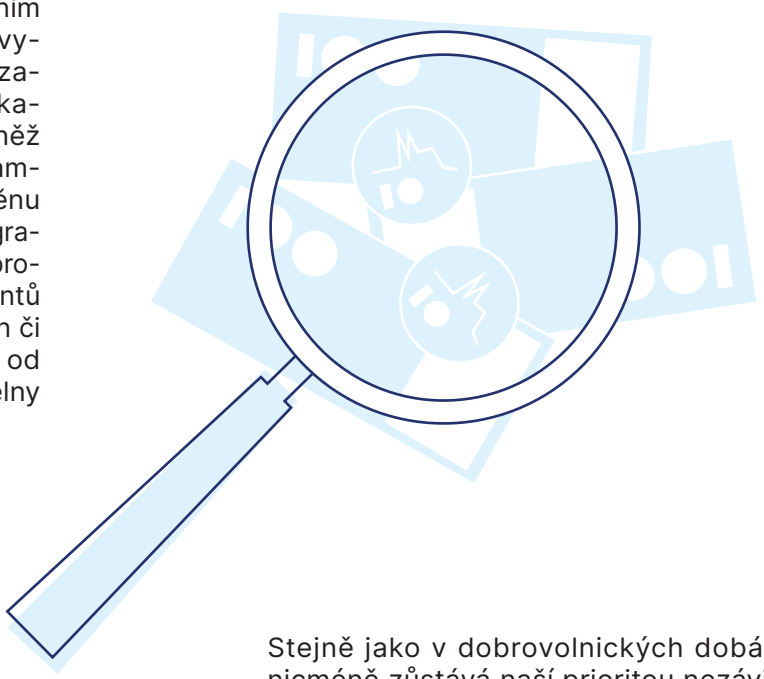

V roce 2022 jsme získali Cenu za významný přínos popularizaci vědy na 57. ročníku festivalu Academia Film Olomouc.

Stejně jako v dobrovolnických dobách nicméně zůstává naší prioritou nezávislost. Finanční podporu přijímáme pouze v případě, že tuto nezávislost podporuje a není podmíněna žádnými požadavky na konkrétní vyznění našich výstupů.

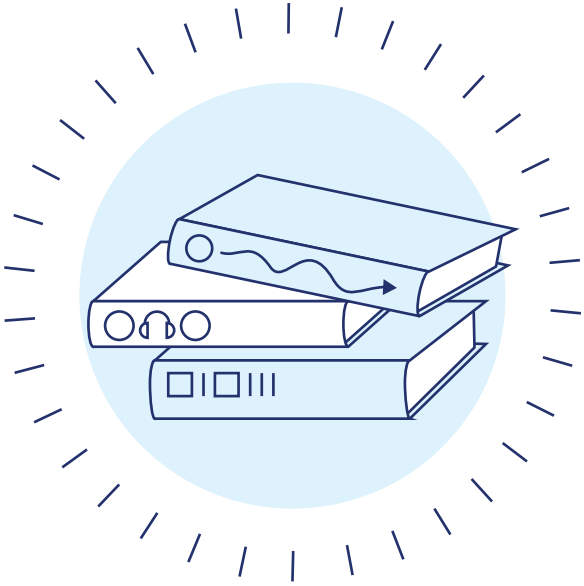

Nabírání expertizy. Každý člen týmu se posunul v něčem jiném: Jan se učil, jak nejlépe programovat modely energetiky, Matěj, Jáchym a Ondráš se podrobně zabývali statistikou a postupy atribuce, Kateřina se zase zorientovala v oblasti policy a navázala kontakty. Také Petr s Hankou z podcastu si rozšířili svou znalost a orientaci v tématu, což se hodně promítá jak do rozhovorů, které s hosty vedou, tak do různých debat o klimatické změně, kam jsou jako moderátoři zváni.

Pracovní rytmus a „řízení“. Zatímco dobrovolnický tým si koordinaci nebo rytmus práce nachází sám, tým profesionálů už potřebuje dostatečně velkou kancelář či nastavené pracovní i personální procesy (náš nový grafik například prošel dvoukolovým výběrovým řízením). A přicházejí také nové výzvy, třeba složitější setkávání celého týmu, když někdo natáčí ve studiu podcast, jiný dělá přednášku v bance, další rozhovor pro média. Z hlediska fungování a společného ladění se nám osvědčil „rytmus 6+1“, což znamená, že 6 týdnů pracujeme na domluvených projektech a poté vždy věnujeme týden větší reflexi: co se od minule posunulo v týmu, jak se změnil svět okolo nás a jak aktuálně vypadá komunikace okolo změny klimatu. Díky tomuto vystoupení z běžné operativy jsme schopni vidět celý obraz – kam se v pomyslné šachové partii mezitím posunuly jednotlivé „figurky“ (zákony, narativy, nálady ve společnosti atd.). A můžeme přemýšlet o potenciálních rizicích a komunikačních pastích, přehodnotit priority projektů nebo hledat nové spojence.

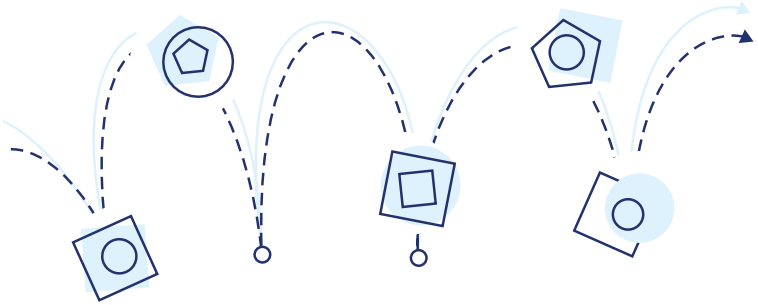

Během příprav a komunikačních aktivit na podporu konference OSN o změnách klimatu COP26 Glasgow se pro nás Fakta o klimatu stala klíčovým partnerem. Díky speciálnímu semináři pro české novináře, který jsme ve spolupráci uspořádali, se nám podařilo výrazně zvýšit kvalitu mediálního pokrytí nejen samotné konference COP26, ale i dalších environmentálních témat.

Eva Bouchalová,
Britské velvyslanectví v Praze

Kotvíme k datům

Nabíráme expertizu

Podcastujeme

Zpřehledňujeme

Aktualizujeme

Analyzujeme

Modelujeme

díky financím z grantů a podpoře dárců

Přijaté granty a dary větší než 500 000 Kč

miton

European Climate Foundation

Přijaté granty a dary větší než 50 000 Kč

Česká spořitelna

OMG Omnicom Media Group

NF IOCB TEC–H

Sojka

British Embassy Prague

benefit plus
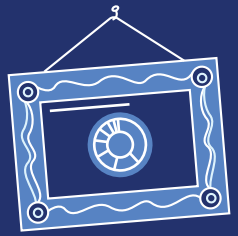
P. Moravec, D. Kašper, V. Roček